

Vraag 1: Kunnen nieuwe maatregelen volgens u bijdragen aan het versterken van de bijdrage van de financiële sector aan de benodigde klimaat- en energietransitie en zo ja, welke, waarom en op welke wijze?

- Ja, omdat op Europees niveau weliswaar de stap gemaakt wordt van transparantie naar actie (transitie) plannen voor sommige delen van de financiële sector en dat soms ook met oog voor impact (dubbele materialiteit). Echter: deze beweging is nog onvolledig, en het is niet zeker dat deze de komende jaren zal worden voortgezet.
- Daardoor bestaat de mogelijkheid dat financiële instellingen onduurzame keuzes blijven maken die de benodigde transitie vertragen en daarmee scherpere bijsturing noodzakelijk maken die niet alleen economisch en maatschappelijk ontwrichtend is, maar ook hoge kosten meebrengt en tot financiële instabiliteit kan leiden.
- Het gevaar is aanwezig dat financiële instellingen te laat optreden en we bepaalde 'tipping points' meemaken waardoor het niet meer mogelijk is om terug te keren naar het oude evenwicht, zelfs niet tegen zeer hoge kosten.
- Ook neemt de dreiging van rechtszaken sterk toe. In toenemende mate staat de 'license to operate' van financiële instellingen onder druk.
- Daarom kan het in het Nederlandse belang zijn om via regelgeving de eigen financiële sector tot de noodzakelijke actie aan te zetten en zo de pensioenbesparingen en banken veilig te stellen alsook de transitie het benodigde tempo te geven.
- Daarbij is het overigens van belang om ook zaken als biodiversiteit en de transitie naar een circulaire economie hier bij te betrekken vanwege de onlosmakelijke verbondenheid met de klimaat- en energietransitie.
- Overigens verplicht de bestaande wetgeving ook al om alle relevante risico's te managen, waaronder die rond klimaat en andere milieuthema's. Echter, in de praktijk wordt hier nog niet of nauwelijks op gehandhaafd. Scherpere uitvoering van bestaande wetgeving is daarom stap 1.

Vraag 2: Kan wetgeving volgens u bijdragen aan het versterken van de bijdrage van de financiële sector aan de benodigde klimaat- en energietransitie en zo ja, waarom, op welke wijze? Welke financiële ondernemingen zouden onderwerp moeten zijn van eventuele klimaatwetgeving gericht op het versnellen van de transitie?²⁷ Dient gedifferentieerd te worden tussen grote en kleine ondernemingen of tussen verschillende sectoren?

- Ja, wetgeving kan een waardevolle rol spelen.
- In principe is dit relevant voor de hele financiële sector.
- Daarbij is deze sterk geconcentreerd, een focus op de grote partijen levert daarom vaak al een ruime dekking op van 80-90% van de desbetreffende sector.
- Zeker de grote hoeveelheid kleine verzekeraars en pensioenfondsen kunnen daarom toe met een lichter regime.

Vraag 3: Ziet u bezwaren tegen het instellen van nationale klimaatwetgeving voor de financiële sector en zo ja, waar heeft deze betrekking op?

- Nee, zie vraag 1

Vraag 4: Ziet u alternatieven in plaats van wetgeving die de bijdrage van de financiële sector aan de benodigde klimaat- en energietransitie kan versterken?

- In NL gebeurt al veel aan informele beïnvloeding en overleg, middels good practices die toezichthouders communiceren, en overleg als via het platform duurzame financiering. Dat heeft zeker zijn waarde. Echter, enkel als toezichthouders ook ingrijpen bij onvoldoende prestaties rond het managen van klimaatrisico's.
- Onderwijs is ook een knelpunt. Zowel het nog altijd te beperkte aanbod alsook de prikkels die marktpartijen ervaren om hier gebruik van te maken. Middels opleidingseisen en de toetsing van bestuurders en sleutelfiguren door de toezichthouders kan hier nog een flinke impuls aan gegeven worden.

Vraag 5: Welke effecten kunnen eventuele nieuwe maatregelen volgens u hebben op MKB financiering? (zie ook vraag 21 over de effecten van wetgeving op het financieringsaanbod voor het mkb)

- Deze zullen waarschijnlijk beperkt zijn, gegeven de beperkte extra kosten. Duurzaamheid behoort al een integraal onderdeel te zijn van due diligence en risicomanagement.
- Belangrijk is ook dat het duurder worden of zelfs verdwijnen van het financieringsaanbod voor onduurzame activiteiten juist het doel is. Dit bespaart uiteindelijk ondernemers ook de verliezen die ze in de toekomst zouden maken als overheidsbeleid wordt aangescherpt en economische activiteiten daardoor onrendabel worden. Crux is juist dat de financiële sector dit aan ziet komen en op basis daarvan activiteiten die nu nog rendabel zijn toch niet langer financiert.

Vraag 6: Welke effecten kunnen eventuele nieuwe maatregelen volgens u hebben op het ondernemings- en vestigingsklimaat? (zie ook vragen 20 -22 over de effecten van wetgeving op ondernemings- en vestigingsklimaat)

- Een financiële sector die de kansen en bedreigingen van de duurzaamheidstransities scherp ziet is een belangrijke vestigingsplaatsfactor en kan veel duurzame bedrijvigheid aantrekken.
- Toekomstgericht, eenduidige en standvastig beleid van de overheid richting financiële sector biedt ook bedrijven helderheid en versterkt daarmee het vestigingsklimaat. Wispelturig beleid is een van de meest genoemde verwijten naar de overheid.

Vraag 7: Heeft u zicht op alle aanstaande en bestaande maatregelen met betrekking tot vergroening van de financiële sector op Europees en nationaal niveau en wat dat voor u betekent? Wat mist u daarin? Ziet u aanleiding voor nationale maatregelen in aanvulling op Europese maatregelen?

- Zie antwoord vraag 1

Vraag 8: [Vraag aan financiële ondernemingen] Welke informatie heeft u nodig om te zorgen dat uw activiteiten bijdragen aan de transitie naar een klimaat-neutrale economie?

Vraag 9: Welke ideeën heeft u om de link tussen de activiteiten van financiële ondernemingen en bijdragen aan emissiereducties in de reële wereld te versterken? Welke methoden, indicatoren, of maatregelen zouden daarbij in het bijzonder kunnen helpen?

- In genoemde gevallen zal, als er een kritische massa aan financiële instellingen deze koers vaart, in ieder geval de kapitaalskosten van de vervuilende ondernemingen toenemen.
- Hier kan ook een sneeuwbaaleffect zich voordoen. Juist vanwege de grote concentratie, ook mondiaal, in de sector, zal niemand de laatste willen zijn die alle risicovolle fossiele assets bezit. Het concentratierisico neemt toe met elke andere bank of belegger die bepaalde zaken niet meer wil financieren.
- Dat dit effect momenteel nog maar beperkt zichtbaar is mag niet verbazen in het licht van de korte tijd dat ook grote financiële instellingen bepaalde bedrijven uitsluiten.
- De nu overwogen wettelijke verplichtingen vergroten de kans dat de benodigde kritische massa wordt behaald en dus ook de transitie in de economie daadwerkelijk versnelt.

Vraag 10: Welke ideeën heeft u om ervoor te zorgen dat de informatie die financiële ondernemingen rapporteren over duurzaamheid een beter beeld geeft van de benodigde verschuiving in geldstromen?

- In de eerste plaats is het belangrijk dat bedrijven meer en beter rapporteren over hun duurzaamheidsprestaties.
- Zowel over de prestaties (zoals reducties in CO₂-uitstoot) alsook over de manier waarop deze is gerealiseerd: afbouw (van grijs naar groen), uitfasering/afbreking (uitfaseren van grijs) of opbouw van groen. Oftewel: waar in de transitie grijp je in? Vergelijkbaar met de verschillende categorieën vanuit SFRD.
- Wel is er de afgelopen jaren al veel data beschikbaar gekomen waarmee veel risico's inzichtelijk gemaakt zijn. Door genoemde wet- en regelgeving in Europa, maar ook mondiaal (o.a. IFRS) zal deze data beschikbaarheid de komende jaren explosief toenemen.
- Er is ook nog niet een standaard voor bijvoorbeeld het bepalen of een bepaalde ontwikkeling in een sector in lijn is met de wereldwijde klimaatdoelen. Wel zijn er enkele toonaangevende initiatieven op dit terrein (SBTI, PACTA).

- Het is vooral van belang dat toezichthouders in staat zijn hier het kaf van het koren te scheiden en die bereid is om op te treden middels boetes en aanwijzingen. Dat vereist in de eerste plaats dat gebruik wordt gemaakt van openbare methodes (en dus niet van eigen methodes die niet openbaar zijn).

Vraag 11: In hoeverre kan een wettelijke inspanningsverplichting de bijdrage van de financiële sector aan de benodigde klimaat- en energietransitie versterken?

- Een wettelijke basis is belangrijk omdat het ook achterblijvers in de sector dwingt mee te doen, daarmee voorkomend dat deze de koplopers of zelfs de meerderheid tegenhouden uit angst anders inkomsten mis te lopen (onduurzame klanten die dan bij de concurrent financiering halen).
- Een wettelijke basis biedt de toezichthouders (DNB, AFM en accountant) ook een mandaat om toe te zien op de kwaliteit van de uitvoering. Te bepalen welke inspanning minimaal noodzakelijk is. Bijvoorbeeld door eisen te stellen aan de gestelde doelen, methodes om de voortgang daarop te bepalen, actieplannen om deze te behalen, waaronder de invulling van de betrokkenheid bij de gefinancierde ondernemingen.

Vraag 12: Zouden andere doelen dan “de financieringen en beleggingen in lijn te brengen met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs, de doelstelling om in 2050 in de Europese Unie klimaatneutraal te zijn en/of de klimaatambities van het kabinet” zinvoller zijn om de bijdrage van de financiële sector aan de klimaat- en energietransitie te vergroten?

- Klimaatdoelen kunnen niet behaald worden in een wereld waar de biodiversiteit achteruit blijft gaan in het huidige, zich nog altijd versnellende, tempo. Daarom is een integrale benadering nodig die ook kijkt naar natuur en circulariteit. Circulariteit is daarnaast ook van belang voor de toekomstbestendigheid van de Nederlandse economie door het wegnemen van de kwetsbaarheid van materiaal- en grondstoffenschaarste.

Vraag 13: Zouden financiële ondernemingen een of meerdere indicatoren moeten worden voorgeschreven die de voortgang richting het doel meet? Zo ja, welke en voor welk doel?

- Belangrijk is in ieder geval dat de doelen van de individuele financiële instellingen optellen tot wat op macro niveau nodig is. Relatieve doelen hebben als gevaar dat deze op individueel niveau worden behaald, maar doordat het volume stijgt op macro niveau niet het noodzakelijke resultaat hebben. Daarom zijn naast relatieve ook absolute doelen nodig voor de relevante sectoren.

Vraag 14: Welke mogelijke nadelen ziet u bij een inspanningsverplichting? Hoe zouden die eventueel kunnen worden ondervangen?

- Het nadeel van een inspanningsverplichting is dat deze altijd tot discussie kan leiden aan wie het ligt als een doel niet wordt behaald. Daar valt in dit geval echter niet aan te ontkomen. Een belangrijke waarde van de transitieplannen van financiële instellingen is ook juist dat deze boodschappen zal bevatten aan bijvoorbeeld de overheid over wat nodig is aan regelgeving en ander beleid om de doelen te halen. Dit vormt de basis van het noodzakelijke gesprek tussen de partijen over hun rolverdeling.
- Toezichthouders met voldoende kennis en capaciteit om te beoordelen of daadwerkelijk een voldoende inspanning is geleverd en die ook optreden zijn noodzakelijk om een inspanningsverplichting effectief te laten zijn.

Vraag 15: Voor welke financiële ondernemingen zou een inspanningsverplichting zinvol zijn? Dient gedifferentieerd te worden tussen grootte of typen onderneming?

- Grote banken, verzekeraars, pensioenfondsen en private investeringsfondsen. Voor kleinere financiële instellingen kan een lichter regime gelden. Vanwege de aanzienlijke concentratie in deze sectoren zal een plicht voor de grotere instellingen toch leiden tot een aanzienlijke dekking.

Vraag 16: Welke vorm van handhaving zou het meest passend zijn bij een eventuele inspanningsverplichting? Met andere woorden: wie zou het best kunnen toezien op de naleving?

- Publiek toezicht is noodzakelijk. Juist bij een onderwerp als de verduurzaming waar methodes nog zo in ontwikkeling zijn (en daarmee de mogelijkheden voor greenwashing

aanzienlijk) en waar tijd een zo belangrijke factor is. Er is geen ruimte meer voor verdere vertraging.

- De implementatie van het klimaatcommitment heeft ook laten zien dat de financiële instellingen alleen onvoldoende tempo maken en tot onvoldoende resultaten komen. Met name rond de actieplannen heeft het te lang geduurd voordat daar gezamenlijke richtlijnen voor kwamen. Met als gevolg dat er nog altijd zeer uiteenlopende keuzes worden gemaakt rond het bereik van het commitment (wat als relevante financiering wordt aangeduid), de doelen die daarvoor worden gesteld, de methodes die worden gehanteerd om de voortgang te bepalen alsook de acties om deze te bereiken.
- Nodig is een toezichthouder die inhoudelijk goed op de hoogte is. Vanwege de reeds bestaande rol op dit terrein van zowel AFM als DNB ligt het voor de hand deze toezichthouders ook hier een rol te geven.
- Overigens kan een maatschappelijke adviesraad zoals voorgesteld door de WRR ook een belangrijke rol spelen, als tegenwicht tegen bestuurders die de (vermeende) financiële korte termijnbelangen van de aandeelhouders (en die van zichzelf) te zeer vooropstellen. In het debat over het WRR rapport geld en schuld gaven de Nederlandse banken aan dergelijke raden te zullen instellen, maar dit is niet of slechts zeer ten delen gedaan.
- Toezicht zou ook niet alleen moeten kijken 'of' iets gebeurt (ja/nee), maar ook 'hoe' iets wordt gedaan. Is er congruentie, wordt het intern gemeten en aangestuurd etc.? Of de doelstellingen en resultaten wel in overeenstemming zijn met wat beloofd is.

Vraag 17: Ziet u mogelijkheden voor een resultaatverplichting ten opzichte van een inspanningsverplichting zoals bovenstaande? Ziet u bepaalde risico's bij een resultaatverplichting?

- Financiële instellingen zijn niet allesbepalend. Zij kunnen echter wel een doorslaggevende rol spelen als vliegwielen/hefboom/versneller of rem. Het is daarom belangrijk ze aan te spreken op de resultaten van hun handelen. Wat dat betreft is een resultaatverplichting passend.
- Dit zou ook een plek dienen te krijgen in het beloningsbeleid van de financiële instellingen.

Vraag 18: De klimaatplanverplichting op grond van de CSDDD zal gaan gelden voor een deel van de Nederlandse financiële sector, namelijk de instellingen die de hierboven genoemde drempelwaarden halen. Vindt u het wenselijk als deze verplichting voor een groter deel van de Nederlandse financiële sector zou gelden? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet? Hoe kijkt u er tegen aan als eventuele nationale wetgeving aanvullende eisen stelt bovenop aanverwante IMVO-wetgeving?

- Grote banken en verzekeraars lijken hier wel onder te vallen. Voor pensioenfondsen ligt dit ingewikkelder. De fondsen zelf vallen er buiten, maar hun uitvoerders niet. Echter, deze uitvoerders zullen verwijzen naar de pensioenfondsen die de kaders opstellen. Kaders die overigens steeds vaker expliciet Paris alignment bevatten. Om vingerwijzen te voorkomen is het verstandig deze verplichtingen voor de hele financiële sector te laten gelden.

Vraag 19: Zouden de bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid scherpere vereisten moeten bevatten over klimaat effecten om de bijdrage van de financiële sector aan de klimaat- en energietransitie te versterken? Hoe zou deze verplichting er uit kunnen zien?

- Hier zijn mogelijkheden om de integraliteit te benadrukken (natuur en circulariteit als onderdeel van klimaatplan).
- Daarnaast gaat het er niet alleen om dat financiële instellingen gaan engagen, maar ook waarom (waar werken ze naartoe?) en hoe (hoe denken ze dat wat ze doen zal leiden tot wat ze willen bereiken?).
- Daarbij dient ook toezicht gehouden te worden op de mogelijkheden die financiële instellingen hebben om hun betrokkenheid goed invulling te geven. Bij beleggen in duizenden grote beursgenoteerde bedrijven wereldwijd lijkt dit niet mogelijk. Daarom vereist goed betrokkenheidsbeleid ook een voldoende mate van concentratie van de portfolio zodat zij deze ondernemingen echt kunnen kennen en daar een actievere relatie mee kunnen onderhouden. Meer focus leidt ook tot meer substantiële belangen, zodat hun stem zwaarder telt lange termijn gerichte beleggers al dan niet gezamenlijk bedrijven kunnen beschermen tegen druk vanuit activistische aandeelhouders gericht op de korte termijn.

Vraag 20: Zouden de bestaande verplichtingen met betrekking tot het betrokkenheidsbeleid voor meer financiële ondernemingen moeten gelden? Zo ja, welke?

- Deze verplichting is relevant voor alle (grote) spelers in de financiële sector.

Vraag 21: Ziet u mogelijke effecten van eventuele wetgeving, bijvoorbeeld op het gebied van regeldruk, uitvoerbaarheid, vestigingsklimaat? Geldt dat voor wetgeving gebaseerd op één van de drie denkrichtingen of in het algemeen? Hoe zouden deze mogelijke negatieve effecten kunnen worden ondervangen?

- Omdat veel van wat hiervoor is besproken eigenlijk al voortvloeit uit bestaande verplichtingen en transparantie vereisten zou de extra regeldruk beperkt moeten kunnen blijven.

Vraag 22: Ziet u mogelijke effecten van eventuele wetgeving voor het financieringsaanbod van het mkb? Geldt dat voor wetgeving gebaseerd op één van de drie denkrichtingen of in het algemeen? Hoe zouden deze mogelijke negatieve effecten kunnen worden ondervangen? Zou bijvoorbeeld een uitzondering voor verplichtingen aangaande financiering van het MKB een werkbare oplossing kunnen bieden voor mogelijke negatieve effecten?

- Dit is geen probleem dat exclusief samenhangt met klimaat of biodiversiteit, maar heeft vooral met de kosten van de andere regelgeving van fraude en witwassen te maken. Elke extra wetgeving maakt de kosten van financiering duurder. Echter, de kosten van onduurzame investeringen zijn ook groot voor zowel mkb als de samenleving als geheel. Het is daarom niet wenselijk het mkb uit te zonderen omdat dat het risico vergroot dat juist het mkb met zogenaamde stranded assets zal blijven zitten

Vraag 23: Een aantal opties in de verkenning gaan mogelijk verder dan in de EU geldende en in voorbereiding zijnde regelgeving. Ziet u daar bezwaren tegen? Wat vindt u van mogelijke verschillen in eisen die gesteld zouden kunnen worden aan Nederlandse bedrijven versus de eisen die worden gesteld aan bedrijven die elders in de EU actief zijn? Welke gevolgen verwacht u dat eventuele verdergaande nationale wetgeving zal hebben voor de concurrentiepositie van in Nederland gevestigde ondernemingen?

- Als gesteld, het niet doen van onduurzame investeringen is op de middellange termijn juist een concurrentievoordeel. Als EU-wetgeving daarom onvoldoende is om duurzaamheidsrisico's te verminderen zou Nederland niet moeten twijfelen om waar mogelijk zichzelf te beschermen.

Vraag 24: Bovenstaande consultatie is gericht op klimaat- en de energietransitie. Ziet u meerwaarde in het opnemen van andere milieudoelen, zoals bijvoorbeeld de transitie naar een circulaire economie of de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen, in deze verplichtingen of het voorstellen van gelijksoortige wetgeving omtrent andere milieudoelen? Zo ja, welke en op welke manier verwacht u dat wettelijke of alternatieve maatregelen de bijdrage van de financiële sector aan deze andere milieudoelen kan versterken?

- Ja, het is onmogelijk de wereldwijde klimaatdoelen te behalen zonder ook die voor biodiversiteit te behalen. Denk aan de dreigende ineenstorting van het Amazone woud. Ook bestaan er tal van trade offs tussen klimaat en biodiversiteit. Daarom is een integrale aanpak nodig, ook in deze wetgeving.

Vraag 25: Heeft u nog andere ideeën over wettelijke of alternatieve maatregelen ter versterking van de bijdrage van de financiële sector aan de energietransitie die u wilt meegeven?

- Rondom scholing, kennis en vaardigheden rond klimaat en milieu valt onder bestuurders en commissarissen nog veel winst te behalen. Het aanscherpen van de eisen en (vooral) de toetsing hierop is van groot belang. Zowel op het niveau van de individuele bestuurders en commissarissen als ook op het niveau van het bestuur als geheel en de raden van commissarissen.